

De rekening volgt, en zal gepeperd zijn

Een jaar geleden drong het coronavirus ons leven binnen en ging ons land op slot. Wat is de impact van een jaar waarin cafés, scholen of concertzalen moesten sluiten, ziekenhuizen overstroomden en mensen ziek werden of stierven? De Morgen maakt de balans op. Aflevering 1: de factuur. Terwijl onze ziekenhuizen en woon-zorgcentra een jaar geleden alles op alles zetten om corona te bestrijden, viel de economie stil en liggen sommige sectoren tot op vandaag lam. Maar wat heeft dat virus ons land sindsdien gekost?

De gezondheidszorg: voorschot ziekenhuizen vier keer hoger dan aankooprijks vaccins

"Nooit gedacht dat onze aankopers met Chinese bedrijven zouden moeten onderhandelen om massaal mondklappers en schorten in te vliegen." Jo Leysen, gedelegeerd bestuurder van AZ Turnhout, herinnert zich de weken in maart vorig jaar nog goed. Het was alle hens aan dek. Beschermingsmateriaal werd in allerijl ingekocht. "De prijzen gingen door het dak, tot vijf keer hoger dan normaal". Tegelijk moest hij een covidafdeling inrichten, personeel herschikken en viel de reguliere zorg stil.

De coronacrisis heeft er in de ziekenhuizen hard ingehakt. Tussen 15 maart vorig jaar en 7 maart dit jaar zijn er 58.128 mensen opgenomen in het ziekenhuis. De diensten intensieve zorg kraakten in hun voegen, met begin november bijna 1.500 bezette bedden.

Maar wat was de kostprijs? De federale regering heeft vrij snel beslist om alle uitgaven voorlopig te dekken met een voorschot van 2 miljard euro. De echte afrekening gebeurt pas nadien. De kosten voor extra personeel, (tijdelijke) verbouwingen en beschermingsmateriaal worden forfaitair vergoed, zonder dat de ziekenhuizen facturen moeten indienen. Voor maart tot juni gaat het alleen al om 200 miljoen euro.

Voor de misgelopen inkomsten in de ziekenhuizen, omdat niet-dringende hulp stilviel, past de overheid het verschil bij op basis van de gegevens van 2019. Vooral kleinere ziekenhuizen verkeerden voor de crisis financieel in zwaar weer, maar zullen 2020 overleven via de compensaties. "De regeling is billijk", zegt Leysen.

Ook voor de ouderenzorg, die vooral tijdens de eerste golf erg zwaar werd getroffen, liepen de kosten op. De Vlaamse overheid maakte 223 miljoen euro vrij om de extra personeelskosten op te vangen en nog eens 65 miljoen voor beschermingsmateriaal in alle zorginstellingen.

Tegelijk heeft zowel de Vlaamse als de federale regering beslist om blijvend te investeren in zorgpersoneel. Met respectievelijk 577 miljoen en 1 miljard euro per jaar gaan de lonen omhoog en komen er meer handen aan het bed.

Maar de efficiëntste investering in de gezondheidszorg is recent: de vaccinatiecampagne. De federale overheid zette 525 miljoen euro aan de kant voor de aankoop van 44,8 miljoen vaccindosissen. De regering-Jambon maakte nog eens 195 miljoen euro vrij voor het opzetten en bemannen van de 95 vaccinatiecentra. Vergeleken met de olopemde coronafactuur is dat geen geld. Alleen al het voorschot in de ziekenhuizen ligt bijna vier keer hoger dan de aankooprijks van de vaccins.

De burger: miljarden voor tijdelijke werkloosheid

Sinds deze week is ze opnieuw voltijds aan de slag, maar een jaar geleden werd Julie Mattens (27) abrupt op tijdelijke werkloosheid gezet. Haar werkgever WEP organiseert uitwisselingsprojecten voor jongeren in het buitenland. Door de coronacrisis vielen de activiteiten nagenoeg stil. Eén dag per week werkte Julie nog. "Dankzij de overheidssteun ben ik nooit iets tekort gekomen", zegt ze. Naast de federale uitkering kreeg ze van de Vlaamse overheid een tegemoetkoming voor haar energie- en waterfactuur. "Al heb ik geluk. Ik heb geen kinderen en hoef geen huis af te betalen."

De tijdelijke werkloosheid is een robuuste schokbreker geweest. Vorig jaar gaf de federale overheid er 4 miljard euro aan uit, met voorsprong de grootste kostenpost in de coronacrisis. Voor 2021 worden de uitgaven nog eens geraamd op 1,26 miljard euro. Tijdens de eerste lockdown zaten er in de maand april 1,28 miljoen Belgen in het systeem. Volgens de laatste cijfers uit januari waren het er nog een half miljoen. Vlaanderen trok ook nog eens tot juli 168 miljoen euro uit als extra steun voor energie en water.

Dat was niet de enige ingreep voor de 'gewone burger'. De voorbije maanden regende het steunmaatregelen voor specifieke doelgroepen. Denk aan het corona-ouderschapsverlof voor wie tijdens de lockdown voor de kinderen moest zorgen (70 miljoen euro), of de pas goedgekeurde tegemoetkoming voor jobstudenten die door de coronacrisis nergens aan de bak geraken (30 miljoen euro). Vorige week nog werd 27 miljoen euro vrijgemaakt voor psychologische steun van 65-plussers en jongeren.

En dan waren er nog de gratis treintickets, ofwel de 'Hello Belgium'-pass. Met twee gratis ritten per maand tussen oktober en maart voor elke Belg wilde de federale regering het binnenlandse toerisme en horeca aanzwengelen. Helaas was dat buiten de tweede lockdown gerekend. De NMBS kreeg er 110 miljoen euro voor toegestopt. De rittenkaart werd 3,6 miljoen keer aangevraagd. "Ik heb maar één rit opgebruikt", zegt Julie Mattens. "Je kon amper ergens naartoe."

De ondernemers: stolp om te overleven

"Het is erg zuinig leven", zegt Tjil Vermeersch (leeftijd), die café Fatima in Gent uitbaat. In maart vorig jaar moest hij de deuren sluiten. "Zogezegd voor drie weken." Na een goeie zomer, was hij er eind oktober weer aan voor de moeite. "Straks zijn we een half jaar verder, het duurt veel te lang." Via het Vlaamse beschermingsmechanisme ontvangt hij een premie: 10 procent van zijn omzet van vorig jaar. De Vlaamse regering trok dat vorige vrijdag op tot 15 procent. Via de federale overheid kan hij aanspraak maken op overbruggingsrecht, een soort van werklozenuitkering voor zelfstandigen. Hij kwam met de eigenaar overeen dat hij minder huur moest

betalen. "We mogen niet buiten komen, dus geven we amper iets uit. Collega's van mij hebben het veel zwaarder: zij die leningen moeten afbetalen of aankijken tegen een torenhoge huur."

De federale overheid gaf van het begin van de pandemie tot januari dit jaar 3,5 miljard euro uit aan het overbruggingskrediet. In de eerste lockdown (maart-april) zaten er nog tot 400.000 mensen in dat systeem, afgelopen januari was dat aantal gedaald tot 83.000. Een groot deel van de economische activiteiten draaide verder.

Daarnaast krijgen ondernemers steun vanuit de regio's. Bedrijven die dicht moesten of te lijden hadden onder aantoonbaar omzetverlies, kunnen rekenen op een Vlaamse premie. In totaal gaf Vlaanderen in 2020 1,9 miljard euro uit om 190.000 ondernemingen te steunen. Daarnaast schiet de regio ondernemers geld voor, zodat ze het hoofd boven water kunnen houden. Starters en zelfstandigen kunnen gebruikmaken van de achtergestelde lening (175 miljoen), winkels kunnen een huurlening aanvragen (12 miljoen euro) en ook de organisatoren kunnen rekenen op voorschotten voor komende evenementen (42,5 miljoen euro).

Verder lanceerde het federale niveau nog enkele kleinere initiatieven. Zo krijgt de zelfstandige acht gratis sessies bij de psycholoog (11 miljoen euro) en komt er extra steun zowel voor de reissector als de cultuur- en evenementensector (telkens 30 miljoen euro).

Het voorbije jaar is vooral een stolp over de bedrijven gezet, om het economische weefsel niet te schaden. De focus verschuift nu van premies uitdelen, naar waarborgen geven voor de heropstart. "Natuurlijk hebben al die maatregelen nut", zegt Vermeersch van café Fatima. "Maar als ondernemer wil je geen steun. Je wil ondernemen, je zaak weer runnen. En liefst zo snel mogelijk."

De economie en begroting: een krater zonder weerga

De Belgische economie boerde in 2020 met 6,3 procent achteruit, zo rekende de Nationale Bank uit. Ongezien sinds de Tweede Wereldoorlog, maar wel minder erg dan gevreesd. In juni ging hetzelfde Planbureau nog uit van een krimp met meer dan 10 procent. Tijdens de zomermaanden tot aan de tweede lockdown herstelde de economie zich beter dan verwacht, een lichtpuntje.

Toch blijft het in de reissector, horeca en de cultuur- en evenementensector huilen met de pet op, met de voorbije maanden omzetverliezen boven de 80 procent op sectorniveau. Vooral de kleinere bedrijven en zelfstandigen krijgen rake klappen.

Nog steeds is er globaal omzetverlies van 10 procent voor de hele economie, zo blijkt uit de maandelijkse bevraging van de Economic Risk Management Group, de werkgroep die de economische parameters tijdens de coronacrisis monitort. Een beetje goed nieuws: het ingeschatte omzetverlies wordt steeds kleiner. Toch zal het echte herstel pas voor 2022 zijn. Dit jaar wordt een groei van 4,1 procent voorspeld door het Planbureau, maar daarmee zitten we nog altijd niet aan het niveau van voor covid.

Het aantal faillissementen blijft voorlopig beperkt, onder meer vanwege de bewarende maatregelen. Ook blijft massaal jobverlies uit, dankzij de tijdelijke werkloosheid. Als die ingrepen gelost worden zal de echte schade zichtbaar worden. Het Planbureau schat dat eind dit jaar 37.000 mensen hun werk kwijt zullen zijn.

Een stilvallende economie heeft ook impact op de begroting. Niet alleen de uitgaven swingen door corona de pan uit, ook de inkomsten lopen terug. Het overheidstekort klokte in 2020 af op 43 miljard euro, voor dit jaar zitten we op koers voor een tekort van 33 miljard euro. Let wel, ook al voor de coronacrisis was de staat van de begroting lamentabel met een gat van 12 miljard euro. Het enige geluk: geld lenen is op dit ogenblik spotgoedkoop. Europa is ook coulant omdat het nu cruciaal is de economie eerst te beschermen en dan zo snel mogelijk weer aan de praat te krijgen. Toch wordt het een herculestaak om die krater zonder weerga te dichten.

De winst: minder files, minder vervuiling en minder zieken

Plots waren er nog amper auto's op straat en reed je in volle ochtendspits zonder enige file van Brussel naar Antwerpen. Als de coronacrisis één voordelig effect had, dan wel op het verkeer. Het voorbije jaar is de filedruk in Vlaanderen met de helft verminderd, blijkt uit schattingen van het Vlaams verkeerscentrum. Na een bijzonder scherpe daling in het verkeer in het voorjaar, leken we afgelopen zomer stilaan weer de normaliteit op te zoeken. Maar toen kwam de tweede lockdown. Niet enkel de stilvallende economie, maar ook het verplichte thuiswerk speelde daarbij een rol.

"De economische winst is moeilijk te becijferen", zegt transporteconoom Thierry Vanelslander (UAntwerpen). "Want veel mensen stonden niet in de file simpelweg omdat ze niet werkten. De grote vraag zal straks zijn: hoe massaal blijven we thuiswerken?" Daarnaast heeft het afgenomen verkeer in de eerste jaarhelft wereldwijd geleid tot een afname van de CO₂-uitstoot met 9 procent, zo becijferde het vakblad Nature.

Een ander voordeel door het vele thuiswerk en de beperkte contacten: we worden minder ziek. Bij de federale ambtenaren daalde het ziekteverzuim van 6,57 procent in 2019 naar 6,23 procent vorig jaar. Hr-dienstverlener (welke) berekende dat 41 procent van de werknemers zich vorig jaar geen enkele dag afwezig meldde, tegenover 37 procent het jaar voordien. Banale ziektes zoals een verkoudheid of een griepje krijgen minder kans zich te verspreiden. Daar tegenover staat dat het aantal langdurig zieken wel nog steeds gestaag blijft toenemen, in eerste plaats door burn-out.

Morgen aflevering 2: de jongeren

Totale kosten: 30 miljard euro is maar begin

Alle overheden hebben in 2020 samen 20,9 miljard euro uitgegeven om de crisis te beteugelen. Voor dit jaar is er nog eens 10,5 miljard euro voorzien. Daar moeten nog eens de teruglopende inkomsten bij gerekend worden. Ons land wil de economie weer in gang wil duwen met een ambitieus relanceplan, met massale investeringen in infrastructuur. Maar ook dat kost geld. Vanuit Europa krijgen de verschillende niveaus 5,9 miljard toegestopt. Vlaanderen wil daar bovenop nog eens ruim 2 miljard zelf investeren. Toch is dat

nog maar het begin. De economische schade en de bijbehorende tekorten voor de begroting zullen pas echt duidelijk worden als de gezondheidscrisis voorbij is.

ROEL WAUTERS

Copyright © 2021 De Persgroep Publishing. Alle rechten voorbehouden